МАНАСТИРИ СРБИЈЕ

Најзнаменитија српска фреска, **Бели анђео** из Милешеве (детаљ композиције Мироносице на гробу Христовом), послата је у првом сателитском видео преносу, 1963. године, као поздрав Европе Америци. Нешто касније исти сигнал је послат у свемир.

Србија има више од две стотине манастира, од којих су 54 проглашена за споменике културе, а на листу светске културне баштине **UNESCO**-а уврштени су **Стари Рас са Сопоћанима, Студеница** и средњовековни српски манастири на Косову и Метохији – **Дечани, Грачаница, Пећка патријаршија** и **Богородица Љевишка**. Због врхунских културних и духовних вредности, баштина на тим просторима је, уједно, трајна вредност европског наслеђа и целокупног света.

Скривени у шумовитим пределима, под литицама или на изворима планинских река, манастири чувају мир монашког живота. Уз њих се подижу трпезарије, конаци и ризнице, а окружују их камени зидови. Ипак, српски манастири се кроз историју нису изоловали од света. Они су увек били места на којима су се окупљали људи, па су и данас манастирске капије отворене за све посетиоце добре воље.

Манастири су у средњем веку били веома значајни: будући да се свеукупна европска култура развијала под окриљем цркве, та молитвена и поклоничка места прерасла су у национална упоришта и расаднике образовања и уметности. И српски владари, знајући добро њихову улогу и значај, сви, без изузетка, почев од Немањића, подизали су бројне манастире. Уместо да подижу раскошне палате, ови борци за висока начела су, као залог за будућност, зидали манастире. Њихове задужбине сведоче о вери, истрајности и преданости духовним вредностима својих ктитора, али и о стваралачкој енергији тога времена.

СТАРИ РАС ИЗМЕЂУ ИСТОКА И ЗАПАДА

Сопоћани

Процват српских манастира започет је са Стефаном Немањом, оснивачем српске државе, у другој половини XII века. У близини прве престонице, града Раса, један за другим, ницали су манастири **Св. Никола у Куршумлији, Св. Богородица у Топлици и Ђурђеви ступови,** који су, нажалост, у каснијим временима тешко страдали. Као градитељ цркваа, Немања је ударио темељ вишевековној владарској традицији, а његова последња задужбина, манастир Студеница, била је велики узор будућим градитељима.

Са слабљењем моћи Византије у XIII веку указала се прилика Немањиним наследницима да изграде државни и културни идентитет своје земље. У Жичи је Стефан Првовенчани крунисан за краља, а Сава Немањић је тај манастир учинио седиштем самосталне српске архиепископије. Идеја идеалног хришћанског споја Цркве и државе отелотворена је у манастирима – постали су духовни, политички и културни центри и у њима су исписиване најважније странице историје Срба.

Смештена на раскршћу путева, утицаја и интереса, Србија је у XIII веку створила своју националну уметност, која је настала спајањем утицаја романичке уметности са византијском уметношћу. Оригиналност тог споја очитује се у Богородичиној цркви у **Студеници**, која је сва прожета романиком у декоративној обради мермерних фасада и у скулптури на порталима и прозорима, али је њена унутрашњост византијска по духу, а зидови осликани фрескама нестварне лепоте.

Монументални Бели анђео у **Милешеви** најлепши је пример тог изузетног стила, у чијој су основи хармонија и класични идеали лепоте. У нешто касније подигнутим **Сопоћанима** тај стил је доведен до савршенства. Свечане и ведре сопоћанске фигуре зраче унутрашњом лепотом и достојанственим изразом. То је античка концепција уметности, својеврсна ренесанса у којој се слави лепота људске природе. Сопоћани су Сикстинска капела српског средњег века.

Додир готике донела је у Србију најомиљенија српска краљица Јелена Анжујска. Та француска принцеза, удата за краља Уроша I, остала је упамћена као велики добротвор и прва жена ктитор у Србији. Њена задужбина **Градац** изграђена је по угледу на Студеницу, уз преплитање елемената француске готике.

КОСОВО И МЕТОХИЈА УСПОН СРПСКОГ ЦАРСТВА

Пећка патријаршија

Почетком XIV века краљ Милутин је престоницу Србије преместио у Призрен на Косову, и предузео велика освајања византијских територија на југу. Са петогодишњом византијском принцезом Симонидом, која је као гарант мира удата за Милутина, у Србију су стигли цариградска учеснст, церемоније, начин одевања и култура исхране. Тако је српска култура доживела преображај у директном додиру са царском Византијом.

Краљ Милутин је за свог живота подигао више од 40 задужбина. Чувени цариградски и солунски градитељи широм Косова зидали су цркве у облику крста уписаног у квадрат, са једном или пет купола, чија је спољашњост богато украшена редовима камена и опеке. Ремек-дело тог стила је **Грачаница**, складна и динамична грађевина која одаје утисак лакоће и стремљења у висину, у којој је византијска замисао цркве као слике космоса савршено остварена. Краљ Милутин је у Србију довео угледне византијске сликаре Михајла и Евтихија да украшавају његове задужбине. Њихове изванредне фреске у **Богородици Љевишкој**, али и у другим краљевским задужбинама, ни најмање не заостају за најлепшим цариградским делима тог доба.

После Милутинове смрти настављена су освајања на југу и са њима је нагло порасла моћ властеле и црквених кругова. Они су постали нови ктитори и, градили су све већи број манастира. **Пећка патријаршија** је била духовно средиште земље, али и место на коме је српска држава досегла врхунац своје славе – Стефан Душан је у Пећи крунисан за цара а Србија је постала царство. У пространом Душановом царству манастири су били и значајни центри просвете и културе. У њима су превођене и преписиване књиге, формиране школе и велике библиотеке, а у царском манастиру **Дечани** радила је чувена иконописна школа.

Косово и Метохија се тренутно налази под управом УНМИК-а на основу резолуције Савета безбедности УН 1244.

МОРАВСКА СРБИЈА НА БЕДЕМУ ЕВРОПЕ

Манасија (Ресава)

Моћно царство српског средњег века није се одржало после смрти цара Душана. После продора Турака на Балканско полуострво, центар државе померио се на север, у долину реке Мораве. Међутим, у држави кнеза Лазара и његовог сина деспота Стефана, и поред хаотичних политичких прилика, култура је имала необичан процват. Пред исламском најездом, у дугом, готово непрекинутом ратовању током последњих деценија XIV и у првој половини XV века, манастири су постали праве тврђаве. **Раваница** и **Манасија** опасане су моћним зидинама, ојачаним високим кулама за одбијање турских напада. Унутар манастирских зидина Србија се непријатељу супротстављала културом, која је била њена последња одбрана. Деспот Стефан је пружио уточиште ученим људима, писцима и уметницима из покорених земаља. У Манасији је вредно радила Ресавска преписивачка школа, а сам деспот је у манастиру написао „Слово љубве", једну од најлепших песама српске средњовековне поезије.

Моравске цркве **Лазарица, Раваница, Љубостиња** и **Каленић** представљају нов тип црквене грађевине, у којој је значајно место припало декоративној скулптури. На порталима и прозорима, на розетама и луковима смењују се преплетне траке, фантастичне животиње, па и људске фигуре. Моравски украс је потпуна новина и доказ стваралачке снаге те епохе.

На фрескама Моравске школе последњи пут је заблистала велика византијска сликарска традиција. Отмено, аристократско сликарство Манасије и Каленића одише лирском атмосфером и префињеношћу. Прекрасна одећа, скупоцени накит, сјај посуђа и необичне капе по моди тог времена претворили су зидове моравских цркава у историјски документ за спознају духа једног времена које је заувек нестало са падом Смедерева, 1459. године, и пропашћу српске средњовековне државе.

ФРУШКА ГОРА СРПСКА СВЕТА ГОРА

Раваница (Врдник)

Фрушка гора у Срему надалеко је позната по својој прелепој природи и племенитим сортама грожђа од којих се прави врхунско вино, али, пре свега, по својим манастирима. Њиховo зидање започето је после Велике сеобе Срба, 1690. године. Срби су тада прешли у Угарску и на тим просторима пронашли уточиште од турског прогона. И за Фрушку гору се често каже да је српска света гора јер је на њеним падинама смештен велики број манастира и основан духовни центар Срба у избеглиштву – Карловачка митрополија. У фрушкогорским манастирима су кроз векове чувани духовност и култура Срба, али су били и важно политичко средиште, симбол националног отпора Турској империји.

У манастирима **Крушедолу, Врднику** или **Новом Хопову** видљив је траг великог уметничког препорода који је настао у додиру са западноевропском културом. На Фрушкој гори је зачет аутентичан барокни стил и појавиле су се прве штампарије, као и зачеци графике код Срба. Цркве су добиле веома високе и раскошне барокне звонике, а у унутрашњости – барокне иконостасе, велике, богато изрезбарене дрвене преграде испуњене иконама, које су осликали најбољи српски сликари тог времена. Упоредо са отварањем према европској култури, било је живо сећање на златно доба немањићке епохе, па је у том споју модерног и традиције настао специфичан стил српског барока. Због свега тога, седамнаест сачуваних фрушкогорских манастира данас има велики значај у културно-историјском наслеђу Србије.

ТУРИСТИЧКА ОРГАНИЗАЦИЈА СРБИЈЕ

Impressum

Туристичка организација Србије
Француска 5, 11000 Београд
Тел.: +381 11 6557 100
Факс: +381 11 2626 767
E-mail: office@serbia.travel
www.srbija.travel

За издавача: Гордана Тамаренал, директор
Уредник: Снежана Новкини
Текст: Јелисавета Илић-Анђелковић
Дизајн: Маргарета Марковић
Фотографије: Бранко Јованović, Дарјан Босник, Дарјанка Замјановић, Владимир Светијановић, Горан Николић
Картографска подлога: Меркур СБ
Штампа:ललअअल д.о.о.
Прво издање на српском језику, 2012.
Тираж: 10.000
ISBN 978-86-6005-218-8

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.163(497.11)-523.4/.6(084.3)

МИЛОВАНОВИЋ, Јелисавета, 1972-
Карта манастира / текст Јелисавета Милованović - Београд : Туристичка организација Србије, 2012 (Ниш) :ललअअल д.о.о. - 1 географска карта : у боји ; 70 x 50 cm

Тираж 10.000. - Садржај брошуре: кратак преглед манастирске баштине Србије / Јелисавета Милованović - Библиографија.

ISBN 978-86-6005-218-8

а) Манастири - Србија - Географске карте
COBISS.SR-ID 189195668

ТУРИСТИЧКИ ИНФОРМАТИВНИ ЦЕНТАР И СВЕЗНИРНИЦА
У Београду, Ниша Србија 8.
Тел: 011 6557-127, info@serbia.travel

Доња Шајкаша
Доња Ниша
Доња Ниша
Доња Ни

СРБИЈА

КАРТА МАНАСТИРА

ТУРИСТИЧКА ОРГАНИЗАЦИЈА СРБИЈЕ